

do.s_o_m_o_m_o_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

0.1 Наслов фотографије

Стамбени комплекс "Степенице" у блоковима 61-62-63-64 на Новом Београду, грађене у панелном систему Рад Баленси

0.2 Извор

Интерна документација предузећа „Рад“.

0.3 Датум

/

1. ИДЕНТИТЕТ УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

- 1.1 **Данашњи назив објекта** 3
Стамбени комплекс "Степенице" у блоковима 61-62-63-64 на Новом Београду, грађене у панелном систему Рад Баленси (Balancy)
- 1.2 **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
/
- 1.3 **Назив улице и број** 5
Зграде у блоковима 61, 62, 63, 64 оивичене су улицама Јурија Гагарина, Др Ивана Рибара, Војвођанском и Нехруовом (у прилогу).
- 1.4 **Град** 6
Београд
- 1.5 **Општина** 7
Нови Београд
- 1.6 **Поштански број** 8
11070
- 1.7 **Држава** 9
Република Србија (изграђено у СФРЈ)
- 1.8 **Позиција у оквиру глобалног позиционог система** 10
44.802293, 20.374406
- 1.9 **Класификација/типологија** 11
URB – урбанистичка целина: урбанистичко-амбијентална целина блокова 61-62-63-64 на Новом Београду
- 1.10 **Статус и датуми заштите** 12
Према ГУП-у Београда 2021, (на страни 176) наводе се Урбанистичке препоруке за поједине целине у режиму делимичне заштите. Урбанистичке препоруке за даљи третман вредних урбанистичко – архитектонских целина које треба делимично штитити уграђене су у одговарајуће делове текста. У тексту ГУП-а се дају препоруке за неколико целина, између осталог и за целину «К-12». Средишњи појас блокова 61-64 у Новом Београду - Парк са јавним садржајима у средишњем делу блокова. Аутори ГУП-а наводе да је обавезан јавни анкетни урбанистичко-архитектонски конкурс за идејно програмско-просторно решење. Тај ГУП тренутно више није на снази, али је у време док је био обавезујућег карактера, предметно подручје девастирано.

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА

- 2.1 **Оригинални нацрт/намена** 13
Стамбене зграде / Урбанистичко-амбијентална целина блокова 61-62-63-64 на Новом Београду
- 2.2 **Датуми: наруџбина/завршетак** 14
У периоду 1973 – 1979.
- 2.3 **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15

Аутор - архитекта Милан Миодраговић (аутор је просторне организације станова стамбених зграда у оквиру ове целине грађених у панелним системима, које су предмет овог досијеа). Поред М. Миодраговића, на пројектима су радили и Љубица Павловић, Никола Шијан, Милан Митровић, Марко Королија, грађевински инжењер Родољуб Мирковић, и други. У прилозима су дате основе појединих станова, у којима се наводи име аутора-архитекте.

- 2.4 **Остале особе или догађаји везани за објекат** 16
Аутор урбанистичког решења и габарита објеката у које су архитекте уклапале решење био је Јосип Свобода.
- 2.5 **Значајне измене са датумима** 17
Од краја 90-их па све до данашњег периода средишњи зелени појас угрожен је изградњом неколико трговачких објеката, као и новоизграђене стамбене зграде (у блоку 63 „Атриум“).
- 2.6 **Данашња намена** 18
Стамбене куле. Средишњи зелени појас изгубио је своју првобитну намену – рекреацију и јавни простор за грађане. На њему су изграђени објекти сталног и привременог карактера: стамбене зграде, самопослуге, трговачки објекти, са пратећим садржајима.
- 2.7 **Постојеће стање** 19
Као последица општег контекста – друштвено-политичког, економског и другог, касније реализације у зеленом појасу ове целине су резултат и последице одлука надлежних служби и институција. Урбанистички конкурс предвиђен ГУП-ом за ово подручје није расписиван нити одржан. Као што је већ поменуто, када је у питању урбанистички контекст, средишња зона замишљена као зелени појас у складу са принципима модернизма и стамбеним зградама окруженим зеленилом, озбиљно је угрожена.
Стамбене зграде су – у конструкцијском смислу стабилне и неоштећене. Појављују се местимична оштећења завршне обраде у ентеријеру и екстеријеру. Окруженост, пукотине, кривљења елемената и сично. На последњој етажи на неколико места појављује се процуривање крова. Евакуација из високе зграде пројектована је према тадашњим важећим прописима, док би по данашњим правилницима била неадекватно решење.

3 ОПИС

- 3.1 **Општи опис** 20
Груба процена је да је у овим блоковима „степеница“ – 80% зграда у систему Рад баланси, а 20% у систему ИМС Жежељ.
Стамбени блокови 61-64 на Новом Београду, аутора Јосипа Свобода - као аутора урбанистичког решења, и форме, и архитеката Милана Миодраговића, су од значаја са више аспеката вредновања.
Поред квалитета: односа технологија, ехничких и конструктивних аспеката и организације станова, као и других квалитета у домену функционалне и просторне организације станова, треба поменути још један, не мање важан. Станови пројектовани у блоковима 61-64 и у скелетном ИМС имају све одлике пројектантских принципа београдске ауторске школе станоградње – кружно кретање, трпезарију у зони проширене конумикације, затим поделе на дневну и ноћну зону или генерацијску поделу, као и флексибилну организацију кроз могућност промене функција по потреби корисника.
Урбанистичко-амбијенталне вредности су изразити квалитет овог великог пројекта. Парк – централна зелена површина која која раздваја северне и јужне делове блокова 61,62,63, и 64 даје додатни квалитет функцији становања на Новом Београду.

Овакав квалитет и предност се веома ретко среће у густо насељеним деловима града и градским зонама са већим индексима изграђености.

3.2 Конструкција

21

До 1978. године, у Југославији је било у примени 22 конструктивна система – према евиденцији Пословног удружења „Јинграп“ из Београда. Од та 22 система, 3 су била скелетна, а сви остали са попречним носећим зидовима: панелни или ливени на лицу места унапређеним поступцима. „Од та 22 система који су се примењивали, ниједан није заснован на подужним или комбинованим носећим зидовима. Према тадашњим предвиђањима – будућност префабрикације лежала на оптимизацији онога што је већ постојало, а не на даљњем неконтролисаној увођењу нових система. Систем Рад – Баланси је модификовани за потребе југословенског тржишта и локалног контекста, посебно развијани оригинално француски систем, познат под називом „Баланцу“. „То је монтажни крупнопанелни АБ систем састављен од вертикалних носећих зидова – панела, међуспратних хоризонталних панела и њихових веза. Пројектовањем на бази модуларне мреже у овом систему се постиже рационалност (са основним модулом $M=10$ цм). Конструктивни склоп попречних зидова, могућност избора и комбиновања распона, флексибилност у правцу управном на распон, обезбеђују овом систему карактеристике отвореног система“.

Када је у питању однос конструктивних елемената на просторну организацију станова, - носиви зидови су пуни вертикални АБ панели (са или без отвора). Димензије панела одређене су пројектним решењима и техничко-технолошким условима у производњи и монтажи (панели дужина 6,60 м и висине 3,0 м, са минималним дебљинама од 16 цм). Вертикалне ивице панела су назубљене тако да формирају затворене вертикалне спојеве који могу да преузму смицања различитог порекла. Хоризонтални панели (таванице) су АБ монтажне пуне плоче. Облик плоча је рзличит и зависи од положаја који елемент заузима у склопу објекта. Најчешће примењивани распон код стамбених објеката је 6,0 метара, са дебљином од 16,5мц, и ширином трака од 180, 240, и 300 цм. Хоризонталну везу чине међуспратни панели који налажу на доњи зидни панел и слободностојећи вертикални зидни панел чији се контакт остварује преко накнадно монолитизирание хоризонталне везе.

Светлана Вуковић истиче „У зависности од врсте, елементи се производе у хоризонталном положају (фаасдни елементи) или вертикалном положају (пуни зидови и елементи међуспратних конструкција). Производња елемената организована је у фабричким условима, са квалитетном опремом. Систем се може високо оценити са конструктивног и технолошког аспекта. Релативно слободно изабрани модуларни распони омогућавају висок архитектонски избор решења, који дају слободу пројектанту“. Између осталог, производни погон налазио се у Новом Београду, на Савском насипу, где и данас постоји са знатно смањеним капацитетом.

Један од најзначајнијих примера стамбене архитектуре реализоване у систему Рад-Баланцу су стамбени блокови 61-62-63-64 на Новом Београду.

У истом стамбеном насељу, у блоковима 61-64, треба напоменути анализу са аспекта кухињско-купатилског блока.

Низ година развијане су пројектантске методе, како би се дошло до решења да се оне увек групишу и пролазе кроз канал који се по правилу позициониран близу лифтовске вертикале.

3.3 Контекст

22

Професионални контекст

Период 70-их година XX века у некадашњој Југославији, и у Београду представља период најинтензивније градње. Носиоци и протагонисти изградње модерне архитектуре тога времена била су велика пројектантска и грађевинска предузећа.

Такође, статистички, највећи број изграђених примера стамбене архитектуре потиче из периода 70-их година. Поред тога, “београдска ауторска школа станоградње” чна примеру ових стамбених објеката добија своје аутентичне примере просторне

организације станова. Те карактеристике приказане су на примерима у оквиру прилога.

Технолошки контекст

Масовна стамбена изградња доживљава свој врхунац захваљујући развоју технологија, употреби те примени индустријализованих префабрикованих система али и општој погодной друштвено-политичкој и економској клими која је стварала услове за реализације. Стамбени комплекс "Степенице" у блоковима 61-62-63-64 на Новом Београду, грађене панелном систему Рад Баланцу су управо један од примера успешних реализација стамбене архитектуре у индустријализованим префабрикованим системима.

Урбанистички контекст

Урбанистички план насеља Бежанија село – блокови 61-62-63-64 осмислио је арх.Јосип Свобода, тадашњи директор Урбанистичког завода Београда, који је и аутор идеје о великим стамбеним зградама у форми великих степеница. У време херојске модерне у свету архитектуре и урбанизма, а у нашој средини и време „габаритног урбанизма“ издефинисан је не само распоред објеката у насељу, саобраћајно решење и остали планерски елементи, већ и волуметријски облик објекта.

Већ је поменуто да је за средишњи појас блокова 61-64 у Новом Београду – К-12 - Парк са јавним садржајима у средишњем делу блокова, према тексту ГУП-а Београда 2021 био обавезан јавни анкетни урбанистичко-архитектонски конкурс за идејно програмско-просторно решење.

4 ВРЕДНОВАЊЕ

4.1 Техничка вредност

23

Техничка вредност објекта огледа се у успешной примени индустријализованих префабрикованих система градње на примеру стамбене архитектуре у Београду. Архитекте су имале задате габарите објеката, и уз помоћ овог флексибилног система успешно решавали просторну организацију станова остварујући квалитетна решења.

У прилогу се налази приказ пет станова различитих величина, који показују различите димензије и распоне носећих панела, и елементе просторне организације: поделу на дневну и ноћну зону, кружну везу, трпезарију позиционирану у зони проширене комуникације итд.

4.2 Друштвена вредност

24

Наручилац пројекта била је ЈНА. На овај начин с обзиром на масовност и бројност реализације, многобројне породице решиле су своје стамбено питање.

С обзиром да је Баланцу оригинално француски систем префабрикације, инжењери из грађевинског предузећа "Рад" су у више наврата одлазили у Француску на усавршавања. "Рад" је откупио технологију и лиценцу и систем адаптирао за овдашње услове. С обзиром на ову чињеницу може се рећи да је домаћа индустријска производња тиме унапређена односно да је остварена размена идеја у области технологија градње са стручњацима из иностранства.

4.3 Културна и естетска вредност

25

Естетска компонента у процени неке зграде није строго објективна, често је подложна субјективном осећају, и услед тога је индивидуално растегљива категорија. Ипак, естетика зграде модерног стила намеће се као главни аргумент који се користи при забрани трансформација, промени облика и надградњи равног крова зграде. Реализацијом блокова Нови Београд је проширен у правцу ул.Јурија Гагарина, која је у то време била тек планирана за развој.

4.4 Историјска вредност

26

Треба нагласити и допринос у домену истраживања, развоја и преимене различитих технологија, а посебно у односу броја изграђених станова и брзине њихове реализације, као и преиспитивања дилеме, који систем – да ли скелетни или панелни има већу или бољу употребну вредност у стамбеној архитектури. Незанемарив је допринос укупном развоју Новог Београда.

4.5 Генерална оцена

27

Поред анализираних квалитета – односа технологија, ехничких и конструктивних аспеката и организације станова, као и других квалитета у домену функционалне и просторне организације станова, треба поменути још један, не мање важан. Урбанистичко-амбијенталне вредности су изразити квалитет овог великог пројекта. Парк – централна зелена површина која која раздваја северне и јужне делове блокова 61,62,63, и 64 даје додатни квалитет функцији становања на Новом Београду. Иако конципирана према изворним идејама модернистичког урбанизма, након неколико деценија је нажалост, угрожена и девастирана.

5 ДОКУМЕНТАЦИЈА

5.1 Главне референце

28

1. *Генерални урбанистички план Београда*. Београд: Урбанистички Завод Београда, 2021. електронско издање за јавни увид, 2001.
2. Богуновић, С. (2005), *Архитектонска енциклопедија Београда 19. и 20. века*, Београд: Београдска књига: 954.
3. Бркић, А. (1977), *Идејне основе београдске архитектонске школе, Урбанизам Београда IX*, бр. 38–39 (Београд): 36–40.
4. Вуковић, С. (2007), „Стање и правци развоја индустријализације грађења“, *Изградња*, бр.11-12, (Београд): 557-567.
5. Кадиевић, А. (2009), *Видови дистанцирања од појава током њиховог тумачења у архитектонској историографији, Наслеђе X* (Београд): 243.
6. Ле Корбизије, С. Е. Е. (1977), *Ка правој архитектури*, Београд: Грађевинска књига.
7. Марушић, Д. (2010), *Референтне предности система ИМС у архитектонско-урбанистичком пројектовању*, у: *Истраживања, пројекти и реализације у градитељству*, ур. Поповић З. и Петровић Г., Београд: Институт ИМС: 69–76.
8. Мецанов, Д. (2007), *Могућности (ре)дефинисања и предлог периодизације градитељског наслеђа, Наслеђе ВИИИ* (Београд): 151–170.
9. Мецанов, Д. (2008), *Типологија облика стамбене архитектуре педесетих година XX века у Београду, Наслеђе IX* (Београд): 129–153.
10. Мецанов, Д. (2015), *Просторна организација стамбених зграда грађених у Београду у префабрикованим индустријализованим системима*, докторска дисертација, Архитектонски факултет Универзитета у Београду
11. Миодраговић, М. (1980), *«Пројектовање станова при примени крупнопанелних система индустријског грађења (систем Рад Баланси)»*. Реферат за Саветовање о планирању, организацији, технологији, управљању и економици ражења у условима индустријализоване производње објеката високоградње, Савез друштва инжењера и техничара Југославије, Београд, СФРЈ, 3.април, 1980.
12. Мишић, Б. (2010), *О вредновању и заштити послератне архитектуре Београда, Наслеђе XI* (Београд): 193–206.
13. Несторовић, Б. (1955), *Еволуција београдског стана, Годишњак града Београда*, књ. 2 (Београд): 247–266.
14. Чанак, М. (1966), *Студија стамбених функција у вези са избором основних модула појединих конструктивних система*. Београд: Центар за становање ИМС.
15. Чанак, М. (1969), *«Типизирани модулари распони у стамбеној изградњи»*,

часопис *Изградња*, бр.3, март 1969. Београд

16. Чанак, М.(1971) *Функционалне карактеристике конструктивног растера 6x6 метара у стамбеној изградњи*. Београд: Центар за становање ИМС.
17. Чанак, М. (2005), "Мала прича о заборављеним "Београдских 5"" . *АРД ревиу*, бр.33., (Београд): 20-29.
18. Чанак, М. (1984), *Вредновање квалитета у стамбеној изградњи и становању*, (докторска дисертација), Архитектонски факултет Универзитета у Београду, Београд,
19. Чанак, М. (1976), "Формирање система вредновања употребне вредности стана". *Архитектура урбанизам*, ХВИИ, бр. 74-77., (Београд): 102-104.
20. Штраус, И. (1991), *Архитектура Југославије 1945–1990*, Сарајево: Свјетлост.
21. *Фототека станова*, колекција (1980) тема: Нови Београда. тех.ур.Арх.Вукица Ђорђевић. Београд: Центар за становање ИМС.

5.2 **Визуелни материјал у прилогу**

Цртежи из фототеке станова Центра за становање ИМС
Документација Милана Миодраговића о ауторству и концепту објеката

29

5.3 **подносилац извештаја/датум:**

Др Драгана Мецанов, дипл.инж.арх. / децембар 2015.

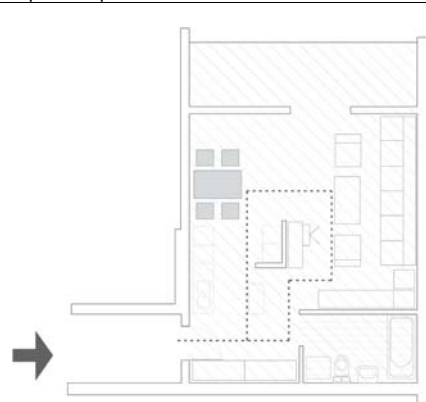
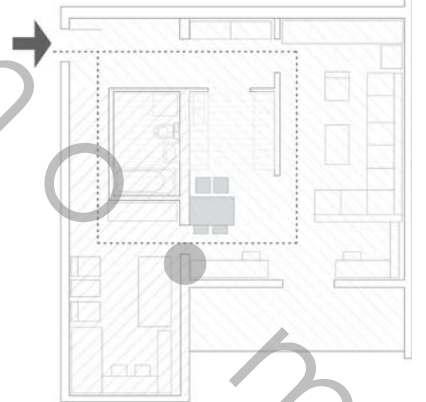
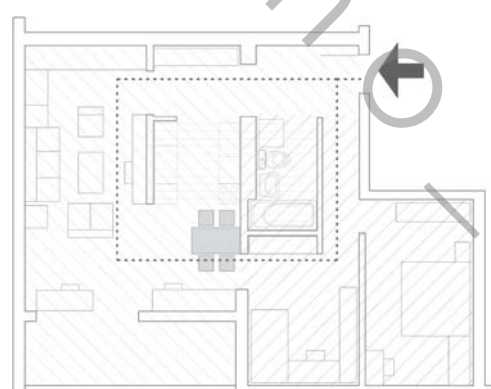
30

Прилог

Преглед типских станова (у блоковима 61-64 у систему Рад Баланси, аутор арх.Милан Миодраговић).

Извор

-, Фототека станова, колекција (1980) тема: Нови Београда. тех.ур.Арх.Вукица Ђорђевић. Београд: Центар за становање ИМС.

	пример
<p>једноособан дневна зона = 100 % ноћна зона – удео кух-куп.блока = 10,43 % ширина“излаза”стана на фасаду=5,40м (прописана дим.=5,30м) П = 45,06 м²</p>	
<p>двособан дневна зона = 68,46 % ноћна зона = 31,54 % удео кух-куп.блока = 14,11 % ширина“излаза” стана на фасаду=8,10м (прописана дим.=8,00м) П = 65,71 м²</p>	
<p>двоипособан дневна зона = 60,64 % ноћна зона = 39,36 % удео кух-куп.блока = 13,37 % ширина“излаза” стана на фасаду=10,80м (прописана дим.=10,00м) П = 74,84 м²</p>	

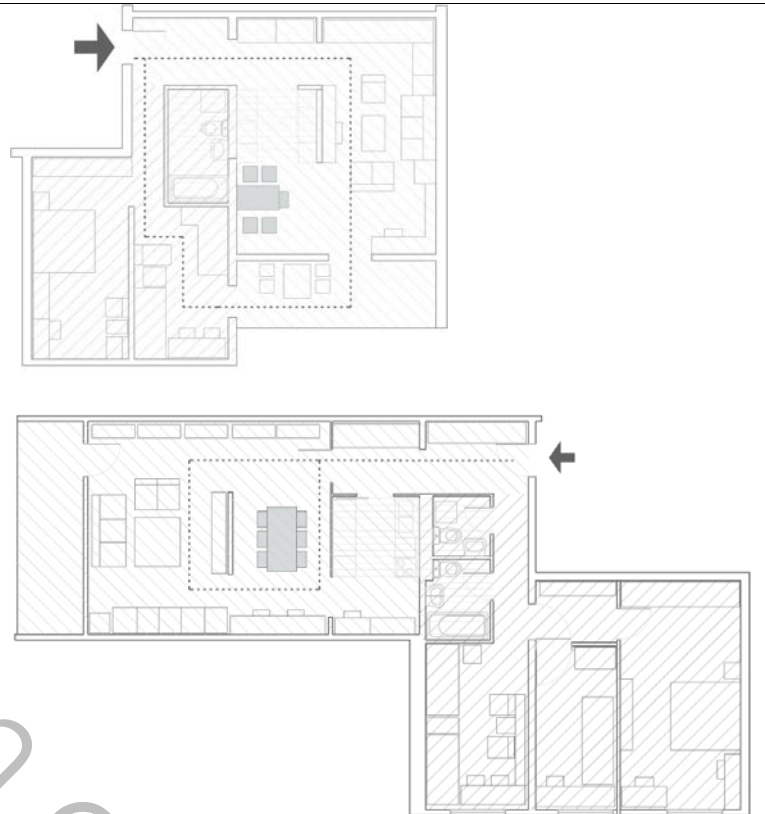
Србија

трособан

дневна зона = 58,45 %
ноћна зона = 41,55 %
удео кух-куп.блока = 12,78 %
ширина "излаза" стана на
фасаду=10,80м
(прописана дим.=10,0м)
П = 81,34 м²

троипособан

дневна зона = 53,26 %
ноћна зона = 46,74 %
удео кух-куп.блока = 10,35 %
ширина "излаза" стана на
фасаду=13,50м
(прописана дим.=12,70м)
П = 103,58 м²

прилог

блокови 61,62,63,64 у изградњи, грађено у фазама 1973-1980.године.
(Извор: интерна документација предузећа „Рад“)